

Simon Ghiotto: Goedendag en welkom bij Itinera Talks, de podcast van de beleidsdenktank Itinera over politiek en beleid.

Ik ben Simon Ghiotto, fellow van Itinera en uw gastheer voor deze podcast. Vandaag heb ik het samen met professor Cind Du Bois over economische veiligheid. Cind is hoogleraar aan de Koninklijke Militaire School, waar ze het hoofd is van de leerstoel economie. Ook is ze gastprofessor aan de Weense Modul University. Haar onderzoeksdomein omhelst defensie-economie. Als visiting fellow heeft ze bij Itinera een paper geschreven rond economische veiligheid en meegeschreven aan Itinera's plan voor het land rond datzelfde thema.

Laat ons weten wat je denkt op Twitter en Facebook met #ItineraTalks.

Dag Cind, bedankt dat je erbij bent. Waarschijnlijk heb je die vraag al ettelijke keren gekregen, maar wat doet een econoom op de Koninklijke Militaire School? Toegepaste economie in de vorm van logistieke process management voor onze strijdkrachten kan ik mij nog gemakkelijk voorstellen, maar wat moeten we ons bij een onderzoeksdomein als defensie-economie voorstellen?

Cind Du Bois: Defensie of veiligheid in het algemeen is inderdaad een product dat niet echt populair was bij economen om te onderzoeken. De laatste decennia is daar eigenlijk toch wel verandering in gekomen en is defensie-economie als onderzoeksdomein echt wel sterk gegroeid. Economie en veiligheid zijn namelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er is een duidelijke relatie tussen veiligheid en economie. Denken we maar aan de gevolgen van 22 maart. Het gebrek aan veiligheid, het onzekerheidsgevoel heeft een desastreus effect op onze economie. Anderzijds hebben we natuurlijk economische groei nodig om onze veiligheid te kunnen garanderen en te kunnen financieren. Dus die twee zijn met elkaar verbonden. Maar defensie-economie als onderzoeksdomein is nog veel breder en gaat eigenlijk naar verschillende veiligheidsvraagstukken kijken, maar dan met een economische bril. Bijvoorbeeld: wat is de relatie tussen militaire ontplooiing en terrorisme, de economische analyse van terrorisme, maar ook het economisch veiligheidsbeleid.

Simon Ghiotto: Wat is dan economische veiligheid?

Cind Du Bois: In België is in 2007 het begrip wetenschappelijk economisch potentieel gedefinieerd door de voorganger van onze Nationale Veiligheidsraad, het toenmalig Ministerieel Comité Inlichtingen en Veiligheid. Zij definieerden wetenschappelijk economisch potentieel als het vrijwaren van de essentiële elementen die het voortbestaan en de optimale ontwikkeling van ons socio-economisch model mogelijk maken. Dat zegt natuurlijk veel en dat zegt niets, maar zij gaan een beetje concreter verwijzen naar vier grote categorieën van dat wetenschappelijk economisch potentieel.

Het eerste is de economische soevereiniteit van de staat. In bepaalde strategische sectoren, ik denk bijvoorbeeld aan energiecommunicatie, is het toch wel belangrijk dat we zelf ons eigen

beslissingen nemen, dat we onze economische soevereiniteit vrijwaren om ervoor te zorgen dat we niet strategisch afhankelijk worden van andere landen. Het is belangrijk dat we in die sectoren het zeggenschap en het bestuur in eigen handen houden.

Een tweede grote categorie is de veiligheid van kritische infrastructuur. Ik wijs opnieuw naar sectoren zoals communicatie, zoals energie, maar hier gaat het dan vooral over het vrijwaren of het beschermen van de infrastructuur, van het zeggenschap en het bestuur. Typische bedreigingen zijn hier terrorisme, cyberterrorisme, maar bijvoorbeeld ook natuurrampen.

Een derde categorie heeft betrekking op ons wetenschappelijk onderzoek en ons research and development. Hier denken we dan vooral aan economische spionage en willen we eigenlijk dat onze inzichten en onze wetenschappelijke kennis bij ons blijft.

Last but not least, de vierde categorie van wetenschappelijk economisch potentieel heeft betrekking op een soort van level playing field voor alle actoren. Dus we willen eigenlijk dat er een vrij en eerlijke omgeving is voor alle economische actoren. Dus enerzijds moeten buitenlandse investeerders bij ons duidelijke en eerlijke spelregels hebben, maar anderzijds willen wij ook dat onze investeerders in het buitenland gelijk behandeld worden.

Simon Ghiotto: Dat lijkt mij allemaal een zeer cruciaal aspect van het doen en laten van onze economie, maar toch kan ik mij niet ontdoen van het gevoel dat het nooit hoog stond op de Belgische politieke agenda. Toch zeker niet in de ogen van het brede publiek. Maar toen kwam de Eandis-saga, die ook de aanleiding was van je paper bij Itinera. Hoe zat dat nu weer?

Cind Du Bois: In 2016 is er heel wat stof opgewaaid omdat er een Chinees bedrijf, State Grid, een deel van de aandelen van Eandis wilde overnemen. Eandis is toch wel de grootste distributeur van elektriciteit en gas in Vlaanderen en vandaar dat het zo belangrijk was. Op dat moment had Eandis geld nodig voor vernieuwingen aan hun netwerk en ze hadden een investeerder gevonden in het Chinese State Grid. Dat bedrijf zou eigenlijk slechts 14% van de aandelen kopen, maar zou op die manier toch wel een voet tussen de deur krijgen met drie zitjes in de raad van bestuur. De vraag ontstond dus of men wil toelaten dat er een Chinees bedrijf zich kan inkopen in toch wel een strategisch belangrijk bedrijf in België. Op een bepaald moment is de Staatveiligheid ook op de proppen gekomen met een papier dat de banden tussen State Grid en de Chinese Communistische Partij bewees en is de deal niet doorggegaan. Uiteindelijk waren er andere redenen waarom de deal niet doorging. Maar dit verhaal heeft het aspect economische veiligheid en buitenlandse investeringen toch wel op de politieke agenda geplaatst.

Simon Ghiotto: Dat was 2016, zijn er ook recentere voorbeelden?

Cind Du Bois: In 2018 was er weer een poging van State Grid om zich in een netwerkbedrijf in te kopen, namelijk in de hoogspanningsbeheerder 50Hertz, wat een dochteronderneming is van het Belgische Elia. Elia heeft daar zelf een stokje voor de deur gestoken door zelf de

aandelen te kopen, maar het is toch weer een signaal dat China blijft proberen om een belang te kopen of zich in te kopen in Westerse energiebedrijven.

Ook in andere sectoren zien we heel wat Chinese investeringen. Ik denk bijvoorbeeld aan de Belgische havens. Zowel de haven van Antwerpen, maar ook Zeebrugge. Als je kijkt naar Griekenland, het Chinese COSCO is daar zelfs meerderheidsaandeelhouder van de Griekse haven Pireaus. Ze investeren ook in vastgoed, in shoppingcentra, maar ook Huawei is een Chinees bedrijf dat met de roll-out van het 5G-netwerk belangrijker en belangrijker wordt.

Simon Ghiotto: Want het gaat dus niet enkel over een buitenlandse overheid of een buitenlands bedrijf als investeerder, maar ook als leverancier. De risico's rond 5G en een afhankelijkheid van Huawei hebben toch niets met buitenlandse investeringen te maken?

Cind Du Bois: Nee, inderdaad, dan gaan we nog een stapje verder. Als we gaan kijken of we willen dat onze telecombedrijven beroep doen op Chinese bedrijven voor hun netwerkinfrastructuur, maar als we vandaag de dag kijken, is dat al zo. Al onze telecombedrijven zijn afhankelijk van Chinese infrastructuur. Telenet werkt dan niet met Huawei, maar met ZTE, maar dat is ook een Chinees bedrijf. We kunnen ons de vraag stellen of we dat willen? Als we naar de Amerikanen moeten luisteren, zeggen zij dat willen we niet, of dat mogen jullie zelfs niet.

Simon Ghiotto: We hebben een eigen regering, we hebben zelfs meerdere verschillende regeringen, we moeten niet naar de Amerikanen luisteren. Maar als klein land zijn we wel bijna per definitie sterk afhankelijk van onze handelspartners, zowel voor onze invoer als onze uitvoer. We hebben ook nood aan buitenlands kapitaal, zodat onze bedrijven kunnen blijven investeren. Is elk buitenlands kapitaal gelijk? Was de Franse overname van Electrabel even risicovol als de Chinese overnamepoging op Eandis?

Cind Du Bois: Het is inderdaad zo dat Frankrijk China niet is en Suez State Grid niet is. Eandis hebben we toen verkocht aan het Franse Suez en momenteel is er de afspraak dat er maximum 20% van Eandis in handen van privé-investeerders kunnen komen. Dus privé-investeerders kunnen Eandis niet zomaar overnemen. Het is natuurlijk wel zo dat internationaal gezien het principe van non-discriminatie geldt. We mogen niet zomaar zeggen dat we geen investeringen toelaten van dit land of dat land. Wat we natuurlijk wel kunnen, is bijvoorbeeld zeggen dat we geen investeringen toelaten of dat we investeringen sterker gaan screenen wanneer deze investeringen komen van bedrijven uit een land waar bijvoorbeeld een militaire dictatuur heerst, zonder dat we noodzakelijk bepaalde landen met naam en toenaam moeten noemen.

Simon Ghiotto: En dan omgekeerd, moeten we voor alle internationale overnames even op ons hoede zijn? Ik kan mij toch inbeelden dat investeringen en telecommunicatie of energie, de sectoren die je daarnet al strategisch van belang hebt genoemd, met een fijnere kam moeten worden doorgenomen dan pakweg een winkelketen of een restaurant dat wordt overgenomen?

Cind Du Bois: Ik denk inderdaad dat het niet opportuun zou zijn om elke investering komende van zomaar elk bedrijf uit elk land te gaan screenen. Dat zou te veel kosten en administratieve last met zich meebrengen. Er zijn heel duidelijk sectoren die kritischer zijn dan andere voor onze nationale veiligheid. Ik denk dat een eerste stap in een economisch veiligheidsbeleid al bestaat uit het oplist van die kritische sectoren en dan beslissen wanneer we al dan niet zullen screenen voor een bepaalde investering.

Simon Ghiotto: Hebben we ondertussen beleidsmatig al iets geleerd van die situatie? In 2016 was er bij mijn weten geen kader beschikbaar waaraan een dergelijke investering werd getoetst? Iedereen liep wat rond en vroeg wat er moest gedaan worden? Hebben we dat nu wel?

Cind Du Bois: Jammer genoeg is er eigenlijk nog weinig gebeurd. Intussen hebben we op Vlaams niveau wel al een eerste stap gezet door het Vlaamse bestuursdecreet. Dat decreet geeft eigenlijk aan de Vlaamse overheid de mogelijkheid om investeringen te blokkeren wanneer dit gaat over investeringen in bedrijven die onder haar verantwoordelijkheid vallen. De privébedrijven vallen daar nog altijd niet onder. Intussen is er wel op Europees niveau een kader dat recent is goedgekeurd en dat eigenlijk krijtlijnen uitzet voor een screeningsmechanisme. Concreet betekent dat dat Europese lidstaten niet verplicht worden om zo een screeningsmechanisme in te voeren, maar als ze het doen of ze het al hebben, zijn er wel duidelijk een aantal krijtlijnen waarbinnen dat mechanisme verder moet ontwikkeld worden.

Simon Ghiotto: Je beschrijft Vlaanderen, maar het gaat om een gewestelijke bevoegdheid. Hoe gaan de andere gewesten van ons land daarmee om?

Cind Du Bois: Het is inderdaad zo dat het aantrekken van investeringen een duidelijke bevoegdheid is van de gewesten. Anderzijds is het zo dat Nationale Veiligheid een federale bevoegdheid is, dus er zijn verschillende overheden bij betrokken. Laten we hopen dat ze allemaal met de neus in dezelfde richting staan en een duidelijk en degelijk economisch veiligheidsbeleid ontwikkelen.

Simon Ghiotto: Maar de Europese eengemaakte markt betekent dan ook wel dat als ze ergens in een Europees land binnenzijn, ze overal mee handel kunnen drijven, vanuit die stronghold?

Cind Du Bois: Dat is inderdaad wel een van de belangrijkste punten van het Europese kader. De bedoeling is vooral dat Europese lidstaten informatie gaan uitwisselen met elkaar. Bijvoorbeeld als er een Chinees bedrijf komt dat een investering wil doen in Duitsland. Duitsland gaat dat bijvoorbeeld onderzoeken, dan is het de taak van Duitsland om die informatie te delen met alle andere lidstaten, om net te vermijden dat een bedrijf langs verschillende landen Europa wil binnenkomen

Simon Ghiotto: Heeft een land als Duitsland dan een vergelijkbaar systeem als België?

Cind Du Bois: Absoluut. Ongeveer de helft van de Europese lidstaten heeft al een dergelijk screeningsmechanisme. U spreekt over Duitsland, maar ook Frankrijk heeft zo een screeningsmechanisme en als we buiten de EU gaan, zien we dat zelfs ook China heel streng is in het ontvangen van buitenlandse investeringen. Bijvoorbeeld de VS waar er echt een commissie is die telkens belangrijke buitenlandse investeringen gaat screenen waar zelfs de president een veto kan uitoefenen tegen bepaalde investeringen.

Simon Ghiotto: Op Twitter en in het congres dan, vermoed ik?

Cind Du Bois: Zeker op Twitter.

Simon Ghiotto: Het Vlaamse systeem, ligt dat ongeveer in de aanbevelingen die je in de paper aanhaalt?

Cind Du Bois: Er zijn verschillende keuzes die moeten gemaakt worden. Er zijn verschillende mogelijkheden. Als we kijken naar de mechanismes die er vandaag de dag zijn in de verschillende lidstaten, zien we sommige mechanismes werken als ex post, andere werken ex ante. We hebben duidelijk een voorkeur voor ex ante, zodanig dat de investeerder ex ante weet waar hij of zij aan toe is.

Simon Ghiotto: Bij ons in Vlaanderen of bij ons in de paper?

Cind Du Bois: Bij ons in de paper. Daarnaast kan je bijvoorbeeld zeggen dat we pas gaan beginnen screenen vanaf een bepaalde treshold. Bijvoorbeeld vanaf 15% van de aandelen. Er zijn verschillende strategische keuzes die moeten gemaakt worden.

Simon Ghiotto: Dank u wel Cind. Heb je nog een laatste boodschap voor de luisteraars?

Cind Du Bois: Aan de luisteraars en aan de politici die eventueel werken aan zo een economisch veiligheidsbeleid, ik denk dat het belangrijk is dat er een duidelijk wettelijk kader is dat het evenwicht behoudt tussen openheid enerzijds en veiligheid anderzijds. We mogen zeker niet terecht komen in patriottisme waarbij nationale veiligheid wordt gebruikt als schaamlapje voor allerlei protectionistische maatregelen. Anderzijds mogen we zeker niet naïef zijn en zomaar onze grenzen openstellen voor alle soorten kapitaal vanuit alle hoeken van de wereld.

Simon Ghiotto: Protection, but not protectionism. Bedankt om erbij te zijn Cind. Bedankt aan onze luisteraars.

Ik was Simon Ghiotto en samen met Cind Du Bois hadden we het vandaag over economische veiligheid.

Abonneer je op de podcast en blijf op de hoogte van politiek, beleid en Itinera. Laat ons weten wat je denkt met #ItineraTalks.